

Výstavba textu

Vztahy mezi větami

Mezi větami v souvětí jsou dva typy vztahů:

- 1) **přirázovací** (parataxe)
  - věty jsou mluvnicky rovnoprávné
  - (u dvou nezávislých hlavních vět n. mezi vedlejšími větami na stejné rovině závislosti)
- 2) **podřazování** (hypotaxe)
  - věta je závislá na jiné větě řídící

Členění textu

- napomáhá orientaci
- vyplývá z obsahu textu

1) **Horizontální členění textu**

- vnější členění textu na odstavce a vyšší jednotky (kapitoly a oddíly)

text obecně

- **začátek** – zapojuje text do kontextu nebo navozuje téma
- **střed** – informační část textu
- **konec** – souhrn známých informací

odstavec

- základní, graficky osamostatněná a tématicky uzavřená jednotka textu
- podřízen **hypertématu** (hlavnímu tématu) celého textu
- marginálie – témata jednotlivých odstavců vyjádřena hesly na okraji stránek
- odstavce by na sebe měli tematicky navazovat
- odstavce nesmí od sebe odtrhovat, to co k sobě tematicky patří
- jeden odstavec by neměl obsahovat dvě témata

vnější odstavce – počátek prvního a konec posledního odstavce, bez souvislosti

a) **počátek**

- vpadnutí do tématu
- označení tématu celku

b) **konec**

- vyčerpáním látky
- uzavření shrnutím, závěrem, výhledem

vyšší jednotky členění

- tvořeny odstavci
- podkapitoly, kapitoly, oddíly, díly

pretext – před textem

- úvod, motto, předmluva, poděkování, věnování

posttext – za textem

- přílohy, shrnutí, závěr, resumé, rejstřík, (obsah)

2) **Vertikální členění textu**

- vnitřní členění textu

A) **psaný projev**

- a) velikost a typ písma
  - b) barva písma, podkladu
  - c) členění pomocí odrážek, číslování, písmen, paragrafů
  - d) tituly, mezititulky
  - e) grafy, schémata, ilustrace
- orientaci v textu neusnadňuje použití příliš mnoha prostředků vertikálního členění

B) **mluvený projev**

- a) zvukové prostředky (intonace, tempo, frázování)
- b) neverbální prostředky (mimika, gesta)

Soudržnost textu

- text je celek, sepnutý tématem
- **soudržnost (koherence)** textu je zajišťována prostředky návaznosti

prostředky soudržnosti textu:

1) **jazykové**

- využívá aktuální členění výpovědi (dělení na téma a réma)
- tematická posloupnost – následující výpověď navazuje na předcházející
  - a) **postupná tematická návaznost** – réma první věty se stává tématem druhé (popis, vypravování)
  - b) **průběžná tematická návaznost** – text má jedno téma ve všech větách (potřeba informovat o něčem z různých hledisek)

2) **lexikální** (konektory)

- různá zájmena, příslovce nebo částice
  - a) odkazují do textu (*níže uvedený, jinde, potom*)
  - b) odkazují mimo text (*ted' pracuju tady, ale dříve jsem pracoval v Praze*)
  - c) nahrazují část textu (*Vidím Evu. Ona neví, že ji vidím.*)